

Mérföldkőnek számító jogesetek, avagy rendészeti tárgyú esettanulmányok az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának gyakorlatából

FANTOLY Zsanett¹

A tanulmány az Amerikai Egyesült Államok rendészeti tárgyú eseti döntései közül azokat vizsgálja, amelyek meghatározó jelentőségűnek bizonyultak az USA későbbi jogfejlődése szempontjából. Az alapjogi garanciák kiépülésének folyamatát leginkább az USA negyedik alkotmánykiegészítése szempontjából mutatja be és vázolja fel; továbbá elemzi a vonatkozó jogértelmezési problémákat, amelyek hasznos értelmezési iránymutatásként szolgálhatnak a kontinentális európai és a hazai cselekmények rendészeti tárgyú vizsgálata során egyaránt.

Kulcsszavak: alkotmányos jogok, rendészeti alapjogok, amerikai büntetőeljárás, kényszerintézkedések, tisztességes eljárás

Bevezetés

A büntető igazságszolgáltatás és a rendészet viszonyrendszerét vizsgálva mind a kontinentális Európában, mind pedig az Amerikai Egyesült Államokban hasonló jogértelmezési kérdésekbe ütközik a kutató. S bár a *common law* rendszerén alapuló angolszász, akkuzatórius elemekre épülő büntető igazságszolgáltatási modell alapjaiban tér el a kontinentális európai jogi hagyományokon nevelkedett és nagyrészt inkvizitórius szemléleten alapuló nyomozási modelleltől, az állampolgárok érdekében lefektetett védendő jogi érdekek mindkettőnél azonosak. Ezen alapjogok szabályozása és a mindennapi rendőri gyakorlatban történő szem előtt tartása jelentős feladatokat ró nemcsak a jogalkotó, hanem a jogalkalmazó szervekre is.

Jelen tanulmány néhány olyan híres esetet mutat be az USA Legfelsőbb Bíróságának gyakorlatából, amely mérföldkővé vált a rendészethez kapcsolódó egyes alapjogok védelmezésének tárgyában, illetve amelynek értelmezése hasznos tapaszt-

¹ Tanszékvezető, egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Büntető-eljárásjogi Tanszék, e-mail: fantoly.zsanett@uni-nke.hu

talatokkal szolgálhat esetenként a hazai rendészeti tárgyú értekezések számára is. Az ügyek kapcsán a kiindulópont általában az Amerikai Egyesült Államok Alkotmányához fűzött negyedik alkotmánykiegészítés, amely alapján mindenkinek joga van ahhoz, hogy személye, lakása, okiratai és egyéb személyes tulajdona védve legyen az indokolatlan (ház)kutatással és lefoglalással szemben, amely terminusok jogilag tágabb értelmezést nyertek a Legfelsőbb Bíróság döntései nyomán. A negyedik alkotmánykiegészítés azt is szabályozza, hogy motozásra, (ház)kutatásra, valamint lefoglalásra vonatkozó parancs/engedély kizárólag megalapozott gyanú esetén, illetve eskü alatt tett olyan vallomás alapján bocsátható ki, amely meghatározott személyek vagy tárgyak fellelhetőségére vonatkozik.² Tehát az indokolatlan motozások, (ház)kutatások és lefoglalások tilalmáról szól, vagyis arról, hogy házkutatások és lefoglalások elrendeléséhez megalapozott gyanú, illetve erre alapozott parancs/engedély kibocsátása szükséges. Thomas Campbell Clark főbíró is a negyedik alkotmánykiegészítést tartja mind közül a legjelentősebbnek. Szerinte ugyanis hiába rendelkezik az állampolgár jelentős anyagi javakkal, ha a világ minden pénzét birtokolja is, de nem tudhatja biztonságban a lakását, elméjének és szívének sérthetetlenségét, akkor semmije sincs.³

A Terry v. Ohio-ügy (avagy a Terry stop-eset)

Az 1968-ból származó, utcai rendészettel foglalkozó jogeset⁴ tényállásának lényege szerint 1963. október 31-én Martin McFadden rendőr az ohioi Clevelandben járőrözött, amikor felfigyelt két afroamerikai férfira, akik az utcán több alkalommal is elsétáltak egy-egy üzlet kirakata előtt és gyanúsán viselkedtek. A szolgálatot teljesítő és több évtizede a szakmában dolgozó McFadden azt gyanította, hogy a férfiak abból a célból „méregették” a környéken az üzleteket, hogy rablást hajtsanak végre. A rendőr intézkedést kezdeményezett a két férfival szemben: megkérdezte a nevüket, azonban nem kapott választ. McFadden ekkor megragadta a két feltételezett elkövetőt (John W. Terryt és Richard D. Chiltont), és megmotozta őket azt feltételezve, hogy fegyverük van. Az intézkedés eredményre vezetett, mindkét személy pisztolyt tartott magánál, amire nem volt engedélyük, így a két terhelte őrizetbe került. Az eljárás illegális fegyvertartás miatt indult meg ellenük a cuyahogai bíróság előtt, ahol a védő arra a jogi álláspontra helyezkedett, hogy a fegyverek, illetve az azokban fellelhető golyók – mint bizonyítási eszközök – megszerzése jogellenesen történt, hiszen az intézkedő járőr megsértette a terheltek negyedik alkotmánykiegészítésben foglalt jogát, amikor ok nélkül (bűncselekmény gyanúja/letartóztat-

² „The right of people – it is to be secure in [our] persons, houses, papers and effects, against unreasonable searches and seizures.” Illetve: „No Warrants shall issue, but upon probable cause, supported by Oath or affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized.”

³ CLARK 1977: 274.

⁴ Terry v. Ohio, 392 U.S. 1 (1968).

tást valószínűsítő okok hiánya) intézkedést kezdeményezett velük szemben és őrizetbe vette őket. A védő tehát arra hivatkozva kérte a bizonyítékok köréből kizárni a lefoglalt pisztolyokat és töltényeket, hogy azok hatóság általi megszerzése jogellenesen, engedély hiányában történt. A bíróság nem fogadta el a védői érvelést, és megállapította a vádlottak büntetőjogi felelősségét a fegyverek és töltények engedély nélküli birtoklásáért. Védői fellebbezés folytán az ügy az ohioi, majd a szövetségi Legfelsőbb Bíróságra került, ahol az azóta elhíresült „stops and frisks” (vagy más néven „Terry stop”) szabály született. A Legfelsőbb Bíróság elfogadta a „megállít és megmotoz” szabályként elhíresült gyakorlatot,⁵ amely szerint észszerű és jogszerű azon magatartás az utcai járőrözés során, hogy a rendőr megállít és megmotoz olyan járókelőket, akiket potenciálisan veszélyesnek tart, vagy akik – álláspontja szerint – gyanúsan viselkednek.⁶

Az ügy értékeléseként megállapítható, hogy az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága az ügyben a rendőri magatartás viszonylagos tolakodó jellege és nyilvános céljai között mérlegelve jóváhagyta azon rendőri intézkedések alkotmányos jogszerűségét és észszerűségét, amelyeknél a rendőrnek objektív és indokolható alapja van azt feltételezni, hogy a megállított személy fegyvert tart magánál, illetve veszélyt jelent az eljáró hivatásos személyre vagy a közvetlen környezetében másokra. Ezekben az esetekben az intézkedéssel érintett személyi szabadsága csekély mértékben ugyan korlátozódik a rendészeti közérdek biztosítása érdekében; de az indokolt, valószínűségi okon alapuló, szükségszerűen gyors hatósági fellépés doktrínája alkotmányosan is igazolhatóvá teszi a hatósági eljárási cselekményt.

Felvetődik a kérdés: vajon hibázott-e a szövetségi Legfelsőbb Bíróság, amikor a személyi szabadság ideiglenes elvonásához szükséges valószínűségi ok(ok) (*probable cause*) helyett a rendészeti célú utcai hatósági vizsgálatok (igazoltatás, motozás, lefoglalás, kutatás) alkalmával beérte a megalapozott gyanúra (*reasonable suspicion*) alapozott klauzulával, amikor ezen intézkedéseket alkotmányossági szempontból vette górcső alá? A teleologikus (céltételező) jogszabály-értelmezési mód⁷ alapján a negyedik alkotmánykiegészítés célja az, hogy az indokolatlan, visszaélésszerű kormányzati beavatkozásoktól védje meg az állampolgárokat, nem pedig az, hogy akadályozza a rendőröket az önvédelem vagy a közösség azonnali védelme érdekében ellátott tevékenységük során. A Legfelsőbb Bíróság tehát úgy ítélte meg, hogy a rendőrök megállíthatnak az utcán egy személyt és megmotozhatják őt, ha azt fel-

⁵ Earl Warren főbíró álláspontja szerint: Bár minden eset egyedi elbírálást igényel, [...] ha egy rendőr szokatlan viselkedést észlel, amely alapján – korábbi tapasztalatai szerint megalapozottan arra a következtetésre jut, hogy bűncselekmény történhet, és a személyek, akikkel kapcsolatba került, felfegyverezettek, illetve veszélyesek lehetnek –, a helyzet kivizsgálása, továbbá a saját és a környezetében lévő biztonságá érdekében indokolt felderítési cselekményeket végezhet, amelyek keretében az érintett személyek ruházatának átvizsgálására is jogosult, a fegyverek feltalálása érdekében. Az ilyen motozás a negyedik alkotmánykiegészítés értelmében indokolt és észszerű eljárási cselekménynek minősül, és a lefoglalt fegyver bizonyítékként felhasználható.

⁶ William J. Brennan, Jr. főbíró véleménye szerint alkotmányos alapon észszerűtlen lenne megtagadni egy rendőrtől a jogot, hogy olyan személlyel szemben lépjen fel, akiről alappal hiheti, hogy fegyvert tart magánál, vagy más okból veszélyes.

⁷ A jogszabály-értelmezési mód(ok)ról részletesen lásd NAGY 2004: 83.

tételezik, hogy bűncselekmény gyanúja áll fenn, valamint az illető fegyvert tart magánál; vagy közvetlen veszélyt jelent az adott helyzetben.

A Terry-döntésben a valószínűségi ok követelményeig valóban nem jutott el a Warren főbíró vezette Legfelsőbb Bíróság, amely valószínűségi okra a negyedik alkotmánykiegészítés alapján egyébként szükség lenne a személyi szabadság átmeneti elvonása vagy a (ház)kutatás és a lefoglalás foganatosításához. A döntésben a bíróság a megalapozott gyanút tette elegendővé: amely több mint egy pusztá megérzés, sejtés, de kevesebb mint egy bizonyítékokkal alátámasztott logikai összefüggés.⁸ A hatékony bűnüldözés és az állampolgári szabadságjogok közötti kényes egyensúly biztosítása a bíróság nem minden tagja számára volt a döntés alapján elfogadható: William O. Douglas főbíró különvéleményében hangsúlyozta, hogy a kutatás, lefoglalás engedélyezéséről a valószínűségi ok fennállásának megállapítása után mindenkor a bíróságnak kell döntenie. Ennél kevesebb garanciával lehetővé tenni azok alkalmazását az utcai rendőr számára – vagyis nagyobb hatalmat adni a rendőrnek, mint a bíróságnak – a totalitárius államhatalom irányába tett erőteljes lépés, ennek elfogadásáról azonban mindenképpen a népnek kell határoznia, az állampolgároknak kell döntést hozniuk.⁹ Douglas főbíró álláspontja azonban a mai napig válasz nélkül maradt, a „Terry stop” szabályt pedig időközben kiterjesztették a gépjárművek belső tereiben elkövetett hatósági vizsgálatok eseteire is.¹⁰

A Mapp v. Ohio-ügy

Dollree Mapp 28 éves afroamerikai nő volt, aki egy többszintes lakásban élt korábbi házasságából származó lányával közös háztartásban. Egy napon három rendőr jelent meg nála, akik olyan információ birtokában voltak, hogy egy bombatámadás feltételezett elkövetője rejtőzik a lakásban, akinél további robbantószer is található. A rendőrség bekopogott, de Ms. Mapp nem engedte be őket a házba, ellenben felhívta az ügyvédjét telefonon, akitől azt a tanácsot kapta, hogy a továbbiakban se engedje be a rendőröket házkutatási engedély nélkül. Néhány órával később a rendőrség erősítéssel érkezett vissza, és – miután a tulajdonosnő ismét megtagadta az önkéntes beléptetést – a hátsó ajtó berúgásával a rendőrök bejutottak a házba. A ter-

⁸ A rendőrnek fel kell mutatnia konkrét és megfogalmazható tényeket, amelyek az ezekből a tényekből származó racionális következtetésekkel együtt észszerűen igazolják a behatolás szükségességét. Terry v. Ohio, 392 U.S. 1, 27. bekezdés.

⁹ BARRETT 2006: 307.

¹⁰ Lásd Michigan v. Long, 463 U.S. 1032 (1983). Megjegyezzük azonban, hogy noha a Legfelsőbb Bíróság látszólag megtalálta a Terry-ügyben az arany középutat a hatékony rendőri fellépés és az alkotmányos alapjogok között, az idő nem feltétlenül ezt bizonyítja. Valójában ugyanis voltak olyan esetek, amikor „reasonable suspicion”-be, „profiling”-ba vagy találmokra kiválasztott gyanúsításokba torkollottak. Az azonban már egy vitatható kérdés, mennyire okolható ezért a Legfelsőbb Bíróság által kialakított joggyakorlat. Douglas főbíró reális kétségeket fogalmazott meg a megalapozott gyanú bírósági elfogadását illetően, de a gyakorlatban a testkamerák elterjedéséig a bíróságoknak nem igazán állt rendelkezésére más bizonyíték a „reasonable suspicion” megállapítására, mint a tanúvallomások, azaz a rendőr szava a gyanúsítottával szemben.

helt ekkor – arrogáns stílusban – kérte a házkutatási engedély felmutatását, végül az egyik rendőr felmutatott egy jelentéktelen papírlapot (az eljárás végére sem derült ki, hogy volt-e egyáltalán hivatalos engedély a házkutatásra, valószínűleg nem), amelyet a terhelt elragadott és a blúzába rejtett. Ezt követően – annak agresszív magatartására hivatkozva – a nyomozó hatóság a terheltet megbilincselte, és a teljes lakást – a terhelt lányának hálósobáját is beleértve – átkutatta.¹¹ A házkutatás során obszcén tartalmú kiadványokat foglaltak le, amelyek birtoklásáért büntetőeljárást indítottak Ms. Mapp ellen.¹²

Az ügy megítélésben fontos előzményi adat, hogy az USA-ban a házkutatás fogantatosítása során a nyomozó hatóság köteles betartani a „*knock and announce*” szabályt, azaz a házkutatást a bejárati ajtón történő kopogtatással, majd a házkutatás fogantatosítása tényének bejelentésével kell kezdeni, és csak ezután, mintegy 20–30 másodperc várakozási időt követően lehet megkezdeni a behatolást a házba.¹³

A Mapp v. Ohio-ügyre úgy tekint az amerikai büntető igazságszolgáltatás, mint arra az alapkőre, amelyre a jogellenesen megszerzett bizonyítékok kizárásának generálklauzulája épül, azaz a jogellenesen megszerzett bizonyítékok felhasználásának tilalma. Az eset kapcsán született szövetségi legfelsőbb bírósági határozat alapján az ügyészség sem szövetségi, sem tagállami büntetőeljárásban nem használhat fel olyan bizonyítékot a vádlott terhére, amelyet a nyomozó hatóság a negyedik alkotmánykiegészítés megsértésével szerzett be. Az ügyben ugyanis olyan tárgyakat (obszcén képeket) foglaltak le – házkutatási parancs nélkül, jogellenesen –, amelyek nem jelentettek ugyan közvetlen veszélyt a közbiztonságra (mint például a fegyver vagy a kábítószer), azonban alkalmasak voltak arra, hogy birtoklásuk alapján büntetőeljárás induljon azok tulajdonosa ellen. S habár az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága az ügyben a védendő jogi tárgyak, az emberi méltóság és a magánélet tekintetében arra az álláspontra helyezkedett, hogy azok olyan alapvető értékeket képviselnek, amelyeket senkinek – még a büntető igazságszolgáltatás tagjainak sem – lehet önhatalmúlag megsérteni; később olyan bírói álláspont is megfogalmazódott az ítélkezési gyakorlatban, amely szerint túl nagy árat fizet a büntető igazságszolgáltatás, amikor lemond az igazság megállapításának lehetőségéről a – jogellenesen lefolytatott kutatások és lefoglalások alkalmával megszerzett – bizonyítékok kizárása által,¹⁴ illetve túlzottan sérül a kényszerintézkedések alkalmazása során vizsgálendő arányosság elve, amely a büntetőjogi igazságosság alapeleme.¹⁵ (Az ügy érdekessége egyébként, hogy kezdetben nem a negyedik alkotmánykiegészítésre hivatkozva értelmezték az alapvető jogi problémát, ezt a szempontot csak a szövetségi Legfelsőbb Bíróság hozta fel.)

¹¹ Mapp v. Ohio, 367 US 643 (1961).

¹² KAMISAR 2006: 47–48.

¹³ GÁCSI 2015: 46.

¹⁴ U.S. V. Payner, 447 U.S. 727 (1980).

¹⁵ Stone v. Powell, 428 U.S. 465 (1976).

A Mapp v. Ohio-ügy hatása azért is jelentős, mert számos előzetes kérdés tisztázására adott lehetőséget. Például az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának esetenként tisztáznia kellett azt, hogy mi minősül házkutatásnak vagy lefoglalásnak, illetve mi tekinthető a tulajdonos önkéntes beleegyezésének az adott kényszerintézkedés hatóság általi foganatosítása előtt. A joggyakorlatban kérdésként merült fel ezekkel összefüggésben például az, hogy az utcára kitett szemétkukában elhelyezett hulladék átkutatása vagy a bekerített udvar levegőből, drónnal történő monitorozása kutatásnak minősül-e, és ahhoz szükséges-e a kutatási parancs/engedély,¹⁶ illetve hogyan különböztethető meg az egyenruhás rendőr „kérese” a házkutatásba, lefoglalásba történő önkéntes beleegyezésre vonatkozóan attól a helyzettől, amikor a kényszerintézkedéssel érintett személy a hatóságtól való – esetenként akár indokolatlan – félelme hatására teszi meg a jognyilatkozatot, mert kiszolgáltatott helyzetben érzi magát, és a „kérést” inkább „követelésként” érzékeli.¹⁷ S noha kétségtelen, hogy ilyen esetben elegendő lenne a jelvénnel és egyenruhával rendelkező rendőrnek tájékoztatni a kényszerintézkedéssel érintett személyt arról a tényről, hogy nem köteles a beleegyezést megadni, arról önkéntesen és befolyásolásmen-tesen dönthet; mivel azonban az intézkedő rendőrnek a tájékoztatás megadása nem áll érdekében, és ennek elmaradása a kényszerintézkedés törvényességét nem érinti, ez gyakran elmarad. A járművezetők igazoltatása során alkalmazott járműkutatás vonatkozásában pedig további kérdések merültek fel a bírói gyakorlatban, azok jogszerűsége tekintetében (például az igazoltatás után, tehát már a rendőri intézkedést követően megtagadható-e a jármű átvizsgálásához történő hozzájárulás). Adott ügyben az a döntés született, hogy a kutatás megkezdéséhez mindenkor szükséges annak valószínűsége, hogy az eredményre fog vezetni, így ha a közúti ellenőrzés alapja például egy körözés alatt álló személy vagy jármű azonosítása volt, akkor – a vonatkozó feltételek fennállása esetén – az ezzel összefüggésben lefolytatott járműkutatás is jogszerűnek bizonyul.¹⁸

Értékelésként elmondható, hogy a Mapp v. Ohio-ügy lényeges elmozdulást jelentett a korábban a jogellenesen megszerzett bizonyítékok sorsáról rendelkező Wolf v. Colorado-ügyhöz¹⁹ képest, amely során az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága azzal szembesült, hogy a jogellenesen megszerzett bizonyítékok felhasználására vonatkozó kizáró szabály mindössze 17 tagállamban érvényesül, viszont további 30 tagállam egyáltalán nem alkalmazza azt a büntető igazságszolgáltatásában.

¹⁶ California v. Ciraolo, 476 U.S. 207 (1986).

¹⁷ Schneckloth v. Bustamonte, 412 U.S. 218 (1973).

¹⁸ Whren v. United States, 517 U.S. 806 (1996).

¹⁹ Wolf v. Colorado, 338 U.S. 25 (1949).

Miranda v. Arizona ügy

Lois Ann Jameson 1963. március 2-án éjszaka – hazafelé tartva a munkahelyéről – Phoenixben nemi erőszak áldozata lett.²⁰ A feltételezett elkövetőt 10 nappal később letartóztatták, mert a cselekmény helyszínén használt gépkocsijának rendszáma alapján a személyét beazonosították. Háromórás rendőrségi kihallgatása után Ernesto Miranda gyanúsított aláírta a vallomását egy olyan nyomtatványon, amelyen az alábbi figyelmeztetés szerepelt: „Esküszöm, hogy vallomásom önként és szabad akaratomból teszem, kényszer vagy fenyegetés hatása nélkül, törvényes jogaim ismeretében. Azt is megértettem, hogy amit elmondok, azon kijelentéseimet fel lehet használni ellenem.”²¹ Ténylegesen azonban Ernesto Miranda sosem kapta meg a szükséges terhelti figyelmeztetéseket szóban, így például a hallgatáshoz való jogát sem ismertették a kihallgatását megelőzően; és arra sem hívta fel a nyomozó hatóság a figyelmét, hogy amit mond, az bizonyítékként felhasználható lesz ellene a büntetőeljárásban, illetve szintén elmaradt a figyelmeztetések köréből, hogy joga van védőt meghatalmazni, vagy kérésére a hatóság biztosítja azt számára. A tárgyaláson azonban már rendelkezett védővel, aki azt indítványozta, hogy a bíróság zárja ki a bizonyítékok köréből a terhelt nyomozati beismerő vallomását, mivel annak megtétele nem önkéntesen és nem a vonatkozó jogok ismeretében történt. A bíróság nem fogadta el a védő érvelését, és a vádlottat nemi erőszak és emberrablás büntette miatt 20–30 év szabadságvesztésre ítélte. Az ítélet ellen bejelentett védői fellebbezést az arizonai legfelsőbb bíróság sem tartotta alaposnak, és helybenhagyta az elsőfokú bíróság ítéletét. Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága azonban 1966 júniusában a vádlott javára döntött, és mérföldkönek számító döntésében lefektette a terhelti kihallgatás jogszerűségét biztosító alapvető garanciákat.²²

Manapság már minden jogász ismeri a kötelező figyelmeztetést arról, hogy a terheltet megilleti a hallgatás joga; illetve amit mond, az felhasználható ellene a bíróságon. Arról is tudnia kell, már a kihallgatása kezdetén, hogy joga van védővel konzultálni, illetve védő segítségét igénybe venni a kihallgatás során, kérésére ezt a hatóságok ingyen biztosítják számára.²³ A Miranda-döntés tovább megy a korábban kialakított ún. önkéntességi teszt (a terheltnek önként kell döntenie arról, hogy vallomást kíván-e tenni) elvárásain, amikor arról is rendelkezik, hogy a terhelt a kihallgatás során is bármikor dönthet úgy, hogy a továbbiakban nem akar vallomást tenni; ekkor a kihallgatását be kell fejezni. Az ún. „Miranda-jogok” kialakítása Warren főbíró nevéhez fűződik, aki a döntésben megfogalmazta: megfelelő jogi garanciák nélkül a bűncselekménnyel gyanúsított vagy vádlott személyek őrizet alatti kihallgatásának folyamata eredendően olyan kényszerítő nyomást tartalmaz,

²⁰ Miranda v. Arizona, 385 U.S. 436 (1966). Az ügyről részletesen lásd SZIKINGER 1990: 111–119; JUNG 2011; BAKONYI 2019: 195.

²¹ WEISSELBERG–BIBAS 2010.

²² Miranda v. Arizona, 385 U.S. 436 (1966).

²³ Fejlődésének hazai kezdeteiről lásd TÓTH 2003: 216–220.

amely aláássa az egyén esetleges ellenállási, tagadási szándékát; és arra kényszeríti őt, hogy akkor is vallomást tegyen, amikor egyébként ezt szabadlábban nem tenné.²⁴ A Miranda-ügy érdekessége egyébként, hogy Ernesto Miranda összesen 8 évet töltött börtönben, majd szabadulása után kocsmái késelés áldozata lett. Az emberölés gyanúsítottját – terhelti kihallgatását megelőzően – már figyelmeztette a nyomozó hatóság a „Miranda-jogokra”.

Egyes szerzők a Miranda-döntést az egyesült államokbeli rendészet 20. századi fejlődéstörténetének csúcaként emlegetik.²⁵ Az amerikai rendészeti jog fejlődése szempontjából a szakirodalom egységes abban, hogy az előbbieken részletesen ismertetett Mapp v. Ohio-ügy tekinthető a Miranda-döntés leglényegesebb előzményének akkor is,²⁶ ha a Miranda-ügyben nem a negyedik, hanem a – tisztességes eljárás alapjairól rendelkező – tizennegyedik és az – önvádra kötelezést (is) érintő – ötödik alkotmánykiegészítésre alapozta döntését a szövetségi Legfelsőbb Bíróság.²⁷ A Mapp-határozatban rögzített és a jogellenesen – indokolatlan kutatás és lefoglalás által – megszerzett bizonyítékokra vonatkozó kizáró szabályok tagállamokra történő kiterjesztése mellett azonban a Miranda-döntés fontos előzményének tekinthető az amerikai rendészeti jog fejlődése szempontjából a védőhöz való jogról rendelkező Gideon v. Wainwright²⁸ és az önvádra kötelezés tilalmát rögzítő Malloy v. Hogan²⁹ határozat is. Előbbi kötelezővé tette a tagállamok számára, hogy a terheltnek biztosítsanak – kirendelt – védőt akkor is, ha ő korlátozott anyagi lehetőségei miatt nem tud meghatalmazott védői segítséget igénybe venni; utóbbi pedig lefektette a terhelt önmagára terhelő vallomástételének – önkéntesség hiányában történő – tilalmát. További problémát jelentett, hogy sokáig a tisztességes eljárás csupán a tárgyaláson érvényesülő jogokra koncentrált, a Miranda-határozat volt lényegében az első olyan érdemi döntés, ahol fény derült arra, hogy a terhelti figyelmeztetés és a védelemhez való jog a tárgyalást megelőző büntetőeljárás szakaszban, a nyomozásban is óriási jelentőséggel bír. S habár a Miranda-döntést évtizedekig számos bírálattal érte, a Dickerson v. United States-ügyben³⁰ a Legfelsőbb Bíróság megerősítette azt, és kimondta, hogy mind szövetségi, mind pedig tagállami szinten folytatott bírósági eljárásokban kötelező az abban foglalt négyes figyelmeztetés (a gyanúsítottnak joga van hallgatni; amit mond, az felhasználható ellene; védőhöz való jog; ha anyagilag nem engedheti meg magának a védőt, kérésére az állam ingyen biztosít számára) alkalmazása.

²⁴ KELLY 2021.

²⁵ SCHULHOFER 2006.

²⁶ KELLY 2021.

²⁷ A negyedik alkotmánykiegészítés kapcsán két fontos döntés említendő még: a Graham v. Connor [490 U.S. 386 (1989)] és a Tennessee v. Garner [471 U.S. 1 (1985)]. Előbbi jogi sztenderdet teremtett a kényszerítő eszközök használatában, utóbbi pedig a „deadly force” alkalmazásának legalitásáról döntött menekülő gyanúsított esetében.

²⁸ Gideon v. Wainwright, 372 U.S. 335 (1963).

²⁹ Malloy v. Hogan, 378 U.S. 1 (1964).

³⁰ Dickerson v. United States, 530 U.S. 428 (2000).

Összefoglalás

A tanulmányban feldolgozott döntések az Egyesült Államok rendészetét érintő jogfejlődésben különösen fontosak. Jelentőségük abban rejlik, hogy az alapjogokat juttatják érvényre az amerikai büntető igazságszolgáltatás esetjogra épülő rendszerében, és kötelezik a tagállamokat azok szem előtt tartására. Az USA-ban ugyanis még az 1950-es évek büntető igazságszolgáltatási gyakorlatáról is elmondható, hogy a nyomozások jogi keretei nem megfelelően szabályozottak, és a „tisztességes eljárás” meglehetősen tág értelmezést nyert: a kihallgatás során a hatóság oldaláról érkező fenyegetés, egy-két pofon elcsattanása, illetve annak kilátásba helyezése sem minősítette jogellenesen megszerzetté a terhelti vallomást, és megfosztotta azt bizonyítási eszköz minőségétől.³¹ A nyomozások során jelentkező alapjogsértések, illetve korlátozások különösen súlyosak voltak a déli államokban, ahol a faji előítéletek csak rontottak a helyzeten. Az amerikai rendészetet gyökeresen átformáló és az Egyesült Államok rendészetének 20. századi fejlődését alapjaiban meghatározó, ún. „méröldkőnek” számító jogesetek feldolgozása hasznos tanulsággal szolgál a kontinentális európai rendészettudomány kutatói számára is.

Felhasznált irodalom

- BAKONYI Mária: A gyanúsított kihallgatása a büntető eljárásjogi alapelvek tükrében. In ZSÉGER Barbara (szerk.): *Válogatás a 2016-ban és 2017-ben tartott tudományos rendezvények előadásából*. Budapest: Magyar Kriminológiai Társaság, 189–201. Online: www.kriminologia.hu/files/kiadvany/2019/13_bakonyim.pdf
- BARRETT, John Q. (2006): Terry v. Ohio: The Fourth Amendment Reasonableness of Police Stops and Frisks Based on Less Than Probable Cause. In STEIKER, Carol S.: *Criminal Procedure Stories*. New York: Foundation Press, 295–315.
- CLARK, Tom C. (1977): Some Notes on the Continuing Life of the Fourth Amendment. *American Journal of Criminal Law*, 5(3), 275–282.
- GÁCSI Anett Erzsébet (2015): *A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése a büntetőeljárásban*. PhD-disszertáció. Szegedi Tudományegyetem. Online: <https://doi.org/10.14232/phd.2738>
- JUNGI Eszter (2011): A „Miranda figyelmeztetés”, avagy a hallgatás joga a magyar büntetőeljárásban. *Jog – Állam – Politika*, 3(1), 49–60. Online: <https://dfk-online.sze.hu/images/J%C3%81P/2011/1/Jungi.pdf>
- KAMISAR, Yale (2006): Mapp v. Ohio: The First Shot Fired in the Warren Court’s Criminal Procedure ‘Revolution’. In STEIKER, Carol S.: *Criminal Procedure Stories*. New York: Foundation Press, 45–99.
- KELLY, Martin (2021): Miranda v. Arizona. *ThoughtCo.com*, 2021. január 24. Online: www.thoughtco.com/miranda-v-arizona-104966

³¹ A Spano v. New York-ügyben [360 US 315 (1959)] például egy fiatalos, érzelmileg instabil, külföldön született gyanúsítottat késő estétől kora reggelig – nyolc órán keresztül – hallgatott ki a nyomozó hatóság, és ismételt kérésére sem biztosítottak neki védőt. A gyanúsított gyermekkori barátját is felhasználta a hatóság a kihallgatás során, aki azzal fenyegette a gyanúsítottat, hogy régi barátságuk megromlik (mert elveszíti az állását), ha Spano nem tesz beismerő vallomást. Az így módon megszerzett beismerést elfogadta a bíróság, rögzítve azt, hogy önmagában egyik jogsértés sem tekinthető olyan súlyosnak, hogy a beismerő vallomást ki kellene zárni a bizonyítékok köréből.

- NAGY Ferenc (2004): *A magyar büntetőjog általános része*. Budapest: Korona Kiadó.
- SCHULHOFER, Stephen (2006): *Miranda v. Arizona A Modest But Important Legacy*. In STEIKER, Carol S.: *Criminal Procedure Stories*. New York: Foundation Press, 159–179.
- SZIKINGER István (1990): *Miranda-ügy. Belügyi Szemle*, 28(3), 111–119.
- TÓTH Mihály (2003): A „magyar Miranda” első néhány éve. In TÓTH Mihály (szerk.): *Büntető eljárásjogi olvasókönyv*. Budapest: Osiris Kiadó, 216–220.
- WEISSELBERG, Charles – BIBAS, Stephanos (2010): *The Right to Remain Silent. University of Pennsylvania Law Review*, 159, 69–93. Online: https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1056&context=penn_law_review_online

Jogi források

- California v. Ciraolo, 476 U.S. 207 (1986). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/476/207/>
- Dickerson v. United States, 530 U.S. 428 (2000). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/530/428/>
- Gideon v. Wainwright, 372 U.S. 335 (1963). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/372/335/>
- Graham v. Connor, 490 U.S. 386 (1989). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/490/386/>
- Malloy v. Hogan, 378 U.S. 1 (1964). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/378/1/>
- Mapp v. Ohio, 367 U.S. 643 (1961). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/367/643/>
- Michigan v. Long, 463 U.S. 1032 (1983). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/463/1032/>
- Miranda v. Arizona, 385 U.S. 436 (1966). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/384/436/>
- Schneekloth v. Bustamonte, 412 U.S. 218 (1973). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/412/218/>
- Spano v. New York, 360 U.S. 315 (1959). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/360/315/>
- Stone v. Powell, 428 U.S. 465 (1976). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/428/465/>
- Tennessee v. Garner, 471 U.S. 1 (1985). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/471/1/>
- Terry v. Ohio, 392 US 1 (1968). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/392/1/>
- U.S. v. Payner, 447 U.S. 727 (1980). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/447/727/>
- Whren v. United States, 517 U.S. 806 (1996). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/517/806/>
- Wolf v. Colorado, 338 U.S. 25 (1949). Online: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/338/25/>

ABSTRACT

Landmark Cases or Case Studies on Law Enforcement from the Practice of the Supreme Court of the United States of America

Zsanett FANTOLY

The study examines some of the most consequential case decisions of the Supreme Court of the United States of America regarding law enforcement, which proved to be of decisive importance in terms of the later development of law enforcement in the USA. The process of the development of fundamental rights is mainly presented and outlined from the point of view of the Fourth Amendment to the US Constitution; furthermore, the study analyses relevant problems of legal interpretation, which can serve as useful interpretative guidelines during the police investigations.

Keywords: constitutional rights, law enforcement, fundamental rights, american criminal procedure, coercive measures, rule of law